

Skýrsla fulltrúa ASÍ frá
91. þingi Alþjóðavinnuálagastofnunarinnar í Genf
1.-20.júní 2003.

Inngangur

Þingið sótti af hálfu verkalýðshreyfingarinnar Magnús M. Norðdahl deildarstjóri lögfræðideildar Ásdís Guðmundsdóttir frá Öldunni stéttarfélagi sat Genfarskólann að þessu sinni ásamt Helgu Dögg Sverrisdóttur frá BSRB. Ásdís var jafnframt fulltrúi á þinginu og tók virkan þátt í starfi þeirrar nefndar sem fjallaði um menntunar- og starfsmannamál. Af hálfu atvinnurekanda sat Hrafnhildur Stefánsdóttir yfir lögfræðingur SA fyrri hluta þingsins en Jón Magnússon þann lögfræðingur SA síðari hlutann. Af hálfu stjórnvalda sátu þingið alveg eða að hluta sendiherra Íslands í Genf, sendiráðsritari og þau Hanna Sigríður Gunnsteinsdóttir lögfræðingur í félagsmálaráðuneytinu, Gylfi Kristinsson deildarstjóri og Eyjólfur Sæmundsson, forstjóri Vinnueftirlitsins. 176 þjóðir sóttu þingið og voru fulltrúar og sérfræðingar í allt um 4300.

Nefnd um persónuskilríki sjómanna –
ný samþykkt ILO-185/2003

Ný samþykkt var afgreidd, Samþykkt nr. 185/2003, um persónuskilríki sjómanna. Hún kemur í stað ILO-108/1958 um sama málefni. Nýja samþykktin gerir meiri kröfur en gerðar voru áður og er ætlað að tryggja farmönnum nauðsynlegt ferðafrelsi og útgerðum athafnafrelsi á tímum hryðjuverka og ýmissa ferðahindrana. Samþykktin sjálf geymir grundvallaratriðin meðan nánari útfærsla er í fylgiskjölum með henni. Í samþykktinni eru sérstök ákvæði sem heimila breytingar á henni með tiltölulega einföldum hætti, til þess að hægt sé að aðlaga hana að kröfum og nýrri tækni. Helsta nýmæli þessarar samþykktar er, að hin nýju persónuskilríki munu geyma fingrafar eiganda. Gert er ráð fyrir að komið verði upp gagnagrunnum sem aðildarríkin geti fengið aðgang að, sérstökum tækjabúnaði til þess að lesa skírteinin o.fl., til þess að tryggja að farmenn geti farið frá borði hvar í veröldinni sem er án sérstaks landvistarleyfis og jafnframt að þeim sé heimilt að koma til og ferðast í gegnum lönd við áhafnaskipti. Allir fulltrúar Íslands á þinginu þ.e. frá ríkisstjórn, launafólki og atvinnurekendum, greiddu samþykktinni atkvæði sitt.

Skýrslu um störf nefndarinnar er að finna á vef ILO ([1 hluti](#) og [2 hluti](#)) og einnig hina nýju samþykkt nr. [185/2003](#) sem ætla má að verði staðfest af Íslands hálfu í nágrenni framtíð.

Nefnd um aðbúnað og hollustuhætti

Samkomulag náðist um alþjóðlega áætlun á sviði aðbúnaðar og hollustuhátta þar sem stefnt er að því draga úr fjölda banaslysa, annarra slysa og sjúkdóma. Að mati ILO deyja 2 milljónir launafólks á ári af ástæðum sem rekja má til vinnu og þar af 354 í banaslysum. Að auki eiga sér stað 270 milljón annarra vinnuslysa og 160 þúsund tilfelli atvinnusjúkdóma. Áætlunin gerir ráð fyrir að aðilar vinnumarkaðarins og stjórnvöld hrindi í framkvæmd tvíþættri áætlun. Annars vegar varðandi forvarnir og “heilbrigðis

menningu” sem kallar á að rétturinn til öruggs og heilsusamlegs vinnuumhverfis verði tryggður og hins vegar þróun “verkfæra” sem aðilar geti notað til þess að hrinda áætlunum sínum í framkvæmd. Stefnt er að því að vinna að mótnun þessara verkfæra hefjist á þingi stofnunarinnar á árinu 2005. Eyjólfur Sæmundsson fylgdi störfum þessarar nefndar að hluta.

Skýrslu um störf nefndarinnar er að finna [hér](#) á vef ILO.

Nefnd um framkvæmd ILO-samþykkt

Haldinn var sérstakur fundur til þess að fjalla um stöðu mála í Myanmar (Burma). Herstjórnin þar í landi hefur ekki látið af ólögættu athæfi sínu þrátt fyrir ítrekaðar ályktanir nefndarinnar, sérstakar sendinefndir og önnur þau úrræði sem ILO býr yfir. Sem fyrr er fyrst og fremst um að ræða brot gegn samþykkt ILO um bann við nauðungarvinnu nr. 29 frá 1930. Auk þess fjallaði forstjóri stofnunarinnar sérstaklega um fangelsun Aung San Suu Kyi og stuðningsmanna hennar og lagði áherslu á að þeim yrði sleppt úr haldi nú þegar. [Hér](#) er að finna sérstaka skýrslu á vef ILO um málið.

Nefndin fjallaði einnig um 25 önnur mál. *Hvíta Rússland* var harkalega gagnrýnt fyrir ítrekuð brot á félagafrelsi launafólks (ILO 87/1948) og gerði sérstaka bókun um það mál. Á ríkisstjórn *Kólumbíu* var skorað um það hún gripi þegar til nauðsynlegra ráðstafana til þess að tryggja öryggi samtaka launafólks og atvinnurekenda en á árinu 2002 voru 184 leiðtogar og starfsmenn verkalýðsfélaga myrtir. Meðan ekki væri á því gripið gæti hvorki launafólk eða atvinnurekendur nýtt sér þau mannréttindi sem sáttmálar ILO ættu að tryggja þeim. Svo brá við, að atvinnurekendur ásamt völdum hópi aðildarríkja ILO sáu sérstaka ástæðu til þess að koma í veg fyrir sérstakar aðgerðir ILO gagnvart landinu. Íslenska ríkisstjórnin í samvinnu við ríkisstjórnir norðurlandanna blandaði sér hins vegar í umræðuna til stuðnings Kólumbískum almenningi og var það vel.

Nefndin lýsti sérstökum áhyggjum af ástandi mála í *Kamerún, Líbíu, Míritaníu og Zimbabve*. Nefndin skoraði á ríkisstjórn *Líbíu* hrinda í framkvæmd sérstökum og ákveðnum aðgerðum til þess að standa við ILO 118/1962 um félagslegt öryggi og virða í hvívetna meginreglur um jafnrétti á sviði almannatrygginga. Lýst var verulegum áhyggjum af ástandi mála í *Míritaníu* vegna nauðungarvinnu og skorað á ríkisstjórn *Kamerún* að tryggja það að launafólk á almennum og opinberum vettvangi gæti skipulagt starfsemi sína án afskipta stjórnvalda. Ríkisstjórn *Zimbabve* var harkalega gagnrýnd fyrir brot gegn grundvallarsamþykkt ILO 98/1948 um rétt til þess að gera kjarasamninga og skorað var á hana að taka við sérstakri sendinefnd ILO til þess að kanna ástand mála í landinu. Fulltrúi ríkisstjórnar landsins svaraði þeim ásökunum sem fram komu af mikilli hörku og með beinum og óbeinum hótunum gagnvart fulltrúum launafólks á þinginu. Fylgst verður grannt með því af hálfu ACTRAV og fleiri aðila hver örlög fulltrúa launafólks verða við heimkomu. Helga Dögg Sverrisdóttir fylgdi störfum þessarar nefndar sem nemandi í Genfar skólanum.

Megin niðurstöður nefndarinnar er að finna [hér](#) á vef ILO.

Nefnd um vinnuréttarsambandið

Þetta var erfiðasta nefnd þingsins. Allt frá miðjum síðasta áratug hefur verið tekist á um það hvort það falli innan verksviðs ILO að fjalla um það hvað séu vinnuréttarsambönd og hvað venjuleg viðskiptasambönd. Fjöl margar nýjar tegundir "ráðningarsambanda" hafa litið dagsins ljós og í kjölfar einkavæðingar og alþjóðavæðingar hefur víða verið dregið úr réttindum launafólks m.a. með því að skilgreina það í auknu mæli sem verktaka og fleira í þeim dúr. Skemmst er þess að minnast að viðræður um launaverktöku fóru út um þúfur og atvinnurekendur stóðu hart gegn samþykkt um heimavinnu. Allt leiddi þetta til þess að mönnum þótti ekki líklegt að sátt næðist um að settar yrðu alþjóðlegar reglur um það hvaða sambönd teldust vinnuréttarsambönd og hver ekki eða hvernig greina mætti þetta tvennt að. Atvinnurekendur gerðu þegar í upphafi nefndarstarfsins grein fyrir þeirri afstöðu sinni að þeir myndu aldrei samþykkja að settar yrðu neinar ILO reglur hér að lútandi, hvorki samþykktir eða tilmæli. Með ótrúlegum hroka og vondum málflutningi talsmanns atvinnurekenda tókst þeim síðan að hrista af sér allan vott af stuðningi þeirra ríkja sem sæti áttu í nefndinni (ef Ástralía er frátalin). Þetta endaði á því að fulltrúar nokkurra ríkisstjórna tóku ákvörðun um að fara í kringum talsmann atvinnurekendahópsins og beint í formann Alþjóðasamtaka atvinnurekenda (IOE). Svo fóru leikar að atvinnurekendur samþykktu einum rómi að stefnt skyldi að setningu tilmæla á þessu sviði. Tilmælin skulu beinast sérstaklega að "duldu" vinnuréttarsamböndum, þ.e. þegar staða fólks sem í raun er launafólk er dulin og nauðsyninni á því að tryggja því fólki sem raunverulega er í vinnuréttarsambandi aðgang að þeim réttindum sem því á að fylgja í hverju ríki fyrir sig. Sátt náðist jafnframt um, að tilmælunum væri ekki ætlað að hrófla við raunverulegum viðskiptasamböndum og raunverulegri verktöku. Magnús M. Norðdahl tók sæti í þessari nefnd með fullum atkvæðisrétti og tók virkan þátt í störfum hennar allan þingtímann.

Megin niðurstöður nefndarinnar er að finna [hér](#) á vef ILO.

Nefnd um mannauð

Á þinginu fór fram fyrsta umræða um nýjar ILO reglur um þróun og uppbyggingu mannauðs (Human resources development). Þessum reglum er ætlað að koma í stað tilmæla ILO-150/1975 en þau eru komin til ára sinna á margan hátt og endurspeglu efnahags og-félagslegu aðstæður þess tíma. Margháttaðar breytingar hafa orðið síðan á vinnuumhverfi fólks, bæði hvað varðar þjálfun starfsmanna og tækni. Með aukinni alþjóðavæðingu og þróun efnahagsmála og vinnumarkaðar í ljósi hennar, hefur komið upp ný nálgun varðandi nám og þjálfun. Nú er einstaklingurinn í miðju mannauðsþróunar og mikilvægt að tryggja að allir þjóðfélagsþegnar hafi aðgang að símenntun allt sitt líf. Í ljósi þessa eru núverandi tilmæli ILO úrelt og mikilvægt að búa til nýtt og sveigjanlegra verkfæri sem hentar aðilum vinnumarkaðarins í aðildarríkjunum betur. Þannig sé auðveldara að flétta saman stefnu í málaflokknum við efnahags- og félagslega stefnumótun þeirra.

Til umfjöllunar í nefndinni var skýrslan, "Learning and training for work in the knowledge society" en hluti af skýrslunni eru niðurstöður könnunar sem gerð var meðal

aðildarlanda um afstöðu þeirra til ýmissa lykilatriða varðandi þetta. (Sjá skýrslu: [1 hluti](#) og [2 hluti](#)). Það voru 96 lönd sem svöruðu af þeim 176 sem eiga aðild að ILO og var niðurstaða þessarar könnunar sá texti sem til umfjöllunar var. Í textanum er fjallað um verkfærið sem slíkt, markmið þess, umfang og skilgreiningar á hugtökum. Jafnframt er fjallað um hvernig á að framfylgja þjálfunarstefnu, um grunnám og námsþjálfun tengda því, um þjálfun starfsmanna, hvernig á að viðurkenna/staðfesta hæfni, um þá sem eiga að sjá um þjálfun starfsmanna, um mannauðspróun, símenntun og stuðning við þjálfun, um rannsóknir á sviðinu og tækniástoð.

Í niðurstöðum þeirrar nefndar sem á þinginu starfaði og sem fjallaði um málið kemur fram, að nefndin telur þróun mannauðsins grundvallaratriði þess að launafólk geti menntað sig alla starfsævina og haldið starfshæfni sinni. Þetta krefjist þátttöku aðila vinnumarkaðarins og ekki síður þátttöku ríkisvaldsins. Um var að ræða fyrri umræðu á þessu þingi en seinni umræða verður á dagskrá næsta þings. Niðurstöður nefndarinnar verða gefnar út í sérstakri skýrslu sem kemur út með haustinu auk annarar skýrslu sem kemur út fyrir vorið. Í herbúðum verkalýðshópsins var ákveðið að búa til samskiptanet til að auðvelda vinnuna framundan. Þeir fulltrúar sem í nefndinni voru fá sendar skýrslurnar og þau gögn sem varða málið og hafa þannig tækifæri til að fylgjast með og undirbúa sig fyrir næsta árs umræðu.

Ásdís Guðmundsdóttir átti sæti í þessari nefnd sem fullgildur fulltrúi og fylgdi jafnframt störfum hennar sem nemandi í Genfarskólanum.

Megin niðurstöður nefndarinnar er að finna á vef ILO ([1 hluti](#) og [2 hluti](#)).

Almennar umræður

Fátækt

Undir þessum lið í almennum umræðum tóku um það bil 300 manns til máls. Fram kom að 3 milljarðar manna hafi minna er 2 dollara til ráðstöfunar dag hvern. Í ræðum var mikil áhersla lögð á hlutverk ILO á þessu sviði m.a. hvað varðar tæknilega ástoð, framsækna stefnu til þess að tryggja mannsæmandi vinnu og mótvægi við þann hluta alþjóðavæðingarinnar sem felst í félagslegum undirboðum. Framkvæmdastjóri ILO ávarpaði síðan fund fulltrúa launafólks sérstaklega þar sem hann ítrekaði skoðanir sínar og mikilvægi þess að ILO treysti sig í sessi innan alþjóðasamfélagsins, ekki bara á sviði félagsmála heldur einnig og ekki síður sem gerandi á sviði efnahagsmála en stofnanir eins og Alþjóðaviðskiptastofnunin hafa á síðustu árum tekið upp hjá sér að þróa reglur og skilyrði um vinnumarkaðinn sem í sumu eru andstæðar reglum ILO sem fara á með þann hluta skv. skipulagi Sameinuðu þjóðanna.

Ástandið á hernumdu svæðunum

Að venju var sérstaklega fjalla um ástandið á hernumdu svæðunum og þátt ILO í uppbyggingu þar. Ástandið er hins vegar þannig, að hernámsliðið virðir að miklu leyti að vettugi framkvæmdir og ástoð ILO á svæðinu. Sérstakur sjóður á vegum ILO hefur verið settur á fót til þess að takast á við þessi verkefni og framlög til hans aukin. Margir ræðumanna létu í ljós vonir sínar um að takast mætti að koma á varanlegum friði á svæðinu.

Fjármál

Fjárhagsáætlun vegna 2004-2006 var samþykkt. Nokkur ríki sátu hjá við afgreiðslu áætlunarinnar vegna ágreinings um aðhald í rekstri. Ísland greiðir 0.032% af rekstri ILO og mun greiða til hennar um það bil 6.4 milljónir á árinu 2004. Bandaríkin borga til samanburðar um 4.2 milljarða til hennar og standa undir 22% af rekstrinum. Danmörk borgar til samanburðar 0.738% eða um 150 milljónir.

Önnur mál

Sérstakir fundir voru síðan haldnir um jafnréttismál, barnavinnu, grundvallarréttindi launafólks og félagslega aðstoð. Góð skil voru gerð alþjóðlegum degi gegn barnavinnu þann 12. júní en Rania drottning Jórdaníu ávarpaði þann fund. Fram kom að um það bil 1.2 milljónir barna séu gangi kaupum og solum í veröldinni ár hvert.

Næsta þing

Ákveðið hefur verið að taka til endurskoðunar allar samþykktir og tilmæli ILO er varða réttarstöðu fiskimanna. Nú þegar hefur verið gerð skýrsla um málið. Á þinginu 2004 fer fram fyrri umræða og á þinginu 2005 verður væntanlega gengið frá nýrri samþykkt og þær eldri teknar úr sambandi. Afar brýnt er að bætt verði við einum fulltrúa launafólks frá Íslandi á þessi þing. Í 24 manna sérfræðinganefnd sem koma mun saman í september á verður farið yfir þessi mál og línur lagðar. Ríkisstjórnirnar munu eiga 8, verkafólk 8 og atvinnurekendur 8. Fulltrúar Evrópsku ríkisstjórnanna munu verða frá Spáni og Noregi en Íslandi var ekki boðið sæti þó tilefni væri til. Hugsanlega verður gerð á því bót. Ljóst er að Ísland og fulltrúar þess verða að vera mjög virkir á næstu tveimur þingum enda um málaflokk að ræða sem skiptir okkur miklu.

*Magnús M. Norðdahl hrl.,
deildarstjóri lögfræðideildar ASÍ.*